

postoji". U Jezičnom savjetniku s gramatikom, Zagreb 1971. pod natuknicom *početi, počinjati* između ostaloga stoji: „Sasvim je obično u književnom i u narodnom jeziku upotrebljavati te glagole za izricanje zbivanja ili stanja (tj. i onda kada nema aktivnosti subjekta), npr. 'Proljeće počinje u ožujku (...). U takvim se slučajevima može upotrijebiti i medijalni oblik sa *se*, npr. 'Jesen se počela vrlo rano.'” Kako navedeni priručnik obično upozorava ako neka osobina nije uobičajena bilo „u istočnim” bilo „u zapadnim krajevima”, a u ovom primjeru ništa se o tome ne kaže, znači ne samo da ti glagoli mogu biti prijelazni nego mogu imati lik sa *se* i u hrvatskom književnom jeziku. Svakako, treba primijetiti da je prijelazni lik rjeđi od neprijelaznoga.

S obzirom na naglasak pojedinih riječi ili kategorija ne bih imao ništa dodati onomu što sam već rekao. Međutim, u vezi s razlikom između aorisnih i imperfektivnih oblika I. Pranjković posve pogrešno postavlja jedno načelno pitanje: „zašto insistirati (i) na prozodijskoj razlici ako ona nema nikakvih značenjskih posljedica?”. Dok u sustavu glagolskih oblika postoje aorist i imperfekt sa svojim karakteristikama, moramo znati također koji lik pripada jednomu, a koji drugomu. Druga je stvar imaju li oni kod nekih (kategorija) glagola različito ili isto značenje i hoće li u budućnosti jedan od oblika nestati.

Mijo Lončarić

O TRANSKRIPCII GRČKOGA ALFABETA LATINIČKIM

U „Jeziku” 29, 91–93 objavio je Antun Slavko Kalenić osvrt *Kako treba transliterirati s grčkoga*. Tu se on zalaže da se prihvati transliteracijski sustav koji je preporučila International Organization for Standardization (ISO). Taj se

sustav možda i može koristiti za stručne, bibliotekarske potrebe, ali za našu svakodnevnu, pa i znanstvenu, upotrebu nije prikladan.

Prvo moramo biti načisto da potpuna i dosljedna transliteracija grčkoga alfabeta latiničkim (tj. prenošenje teksta napisanoga grčkim alfabetskim sustavom sredstvima latiničkoga sustava), zamjena slova slavom nije moguća, jer se ta dva sustava ne podudaraju: u grčkome ima slova kojih u latiničkome nema. Zato se služimo samo djelomičnom, nepotpunom transliteracijom, i to tako da slova koja nedostaju u latiničkoj abecedi zamijenimo slovima koji u njoj označuju najbliža slova. U tom je slučaju bolje govoriti o transkripciji.

Riječi iz grčkoga jezika (pogotovo vlastita imena) odavno se već u nas pišu latinicom, i to po određenim pravilima. Ta pravila, istina, nisu izrijekom pravopisno utvrđena, ali ako naš pravopis iz 1960. god. čitamo pažljivo, ona su sasvim uočljiva iz primjera koji se navode u odjeljku o pisanju riječi iz klasičnih jezika. Kako pak ta pravila nisu kodificirana, dolazi prilikom transkribiranja do proizvoljnih interpretacija. Osobito zato jer u našem dosadašnjem transkripcijskom sustavu imamo nekoliko dubleta. Naime, neka slova imaju dvostruku, pa i trostruku zamjenu:

ξ se transkribira kao *x* ili kao *ks*

φ se transkribira kao *ph* ili kao *f*

χ se transkribira kao *ch*, kao *kh* ili kao *h*.

ISO-transliteracija udaljuje se podosta od naše dosadašnje prakse. Tako npr. riječ *ῥδρα* treba transliterirati kao *údra*. Vidimo da je 'oznaka i za oštri hak *i* za akut: u prvome slučaju stoji ispred, a u drugome iznad slova *u*; i zamjena *u* s *u* odudara od dosadašnje prakse.

Iota subscriptum i *iota adscriptum* transliterira se kao *j*, što je također nešto novo (npr. *ῥδῆ* se po ISO-sustavu transliterira kao *ójdě*).

Što se tiče tihoga haka, ISO-transliteracija ga izostavlja. (A to bi trebala biti stroga transliteracija, slovo za slovo!)

Razlikovanje u transkripciji *ps* < *ψ* i *p's* < *πσ*, odnosno *th* < *θ* i *r'h* < *τχ* zaista nije potrebno.

Čini mi se da je važnije pitanje kako transkribirati *γ* ispred *γ, κ, χ* i *ξ*. Da li ga transkribirati kao *g* ili kao *n*? Npr. da li *ἄγγελοσ* transkribirati kao *áγγελos* ili kao *ángełos*? (Mogli bismo isto pitanje postaviti i za slovo *σ* ispred *β, γ, δ, i μ*. Da li ga transkribirati kao *s* ili kao *z*? Npr. da li *ἄσβεστος* transkribirati kao *ásbestos* ili kao *ázbestos*?)

Evo na kraju prijedloga kako bi trebalo transkribirati s grčkoga. Ovaj transkripcijski sustav čemo je formulacija nastala prema primjerima koji se navode u tzv. novosadskom pravopisu (str. 134–145). Jedina je razlika što se tamo grčki digram *ou* transkribira kao *ou*, a ovdje kao *u*. Predložena transkripcija, uz neznatna odstupanja, primijenjena je, na primjer, u najnovijoj povijesti grčke književnosti, u knjizi: *Povijest svjetske književnosti*, knj. 2, Zagreb, 1977.

Sličan transkripcijski sustav donosi i Kalenić u svome osvrtu i za njega kaže da ga je ustanovilo Društvo bibliotekara Hrvatske.

α transkribira se kao a
 β transkribira se kao b
 γ transkribira se kao g; ispred γ, κ, χ, ξ kao n
 δ transkribira se kao d
 ε transkribira se kao e
 ζ transkribira se kao z
 η transkribira se kao ě
 θ transkribira se kao th
 ι transkribira se kao i
 κ transkribira se kao k
 λ transkribira se kao l
 μ transkribira se kao m
 ν transkribira se kao n
 ξ transkribira se kao x
 ο transkribira se kao o
 π transkribira se kao p
 ρ transkribira se kao r; ako ima oštri hak, onda kao rh
 σ, ς transkribira se kao s
 τ transkribira se kao t
 υ transkribira se kao y; kada je drugi dio diftonga, transkribira se kao u; diftong *ou* transkribira se kao u

ϕ transkribira se kao ph
 χ transkribira se kao ch
 ψ transkribira se kao ps
 ω transkribira se kao ō
 ̣ (tihi hak) ne transkribira se
 ̣ (oštri hak) transkribira se kao h (to se *h* piše ispred samoglasnika ili diftonga s oštrim hakom; ako je oštri hak na ρ, tada se *h* piše iza njega, tj. *ρh* se transkribira kao *rh*)

iota subscriptum } transkribira se kao i (ispred
 toga *i* obvezatno se bilježi du-
 iota adscriptum } žina i na vokalu *a*, tj. *α* se trans-
 kribira kao *āi*)

Prenosi se neizmijenjeno: ̣̣̣ (dijereza)
 ̣̣̣ (akut)
 ̣̣̣ (gravis)
 ̣̣̣ ili ̣̣̣ (cirkumfleks).

Napomene: 1. Ako se na dugom vokalu nalazi cirkumfleks, ne treba pri transkripciji na njega stavljati i znak za dužinu i znak za naglasak: dovoljno je staviti samo naglasak jer cirkumfleks i tako može stajati samo na dugim slogovima, npr. *ἀνδρῶν* transkribira se kao *andrōn*.

2. Ako je dijerezom označeno da *av*, *ev* ili *ηv* nisu diftonzi, u transkripciji nije potrebno stavljati dijerezu nego ćemo u tom slučaju *v* transkribirati kao *y*, npr. *ἄυπνος* transkribirat ćemo kao *áypnos*.

Domagoj Grečl